

V

A

C

I

**LA NORMATIVA
ORTOGRÀFICA
DEL VALENCIÀ**

1. L'ALFABET 1.1. LLETRES SIMPLES

En valencià, l'alfabet consta de vint-i-sis lletres simples:

LLETRA		NOM	EXEMPLES
min.	maj.		
a	A	a	<i>aire, carrer, ploma</i>
b	B	be	<i>barca, cabre, tub</i>
c	C	ce	<i>ceba, decisió, cadira, melic</i>
d	D	de	<i>dit, pedra, líquid</i>
e	E	e	<i>edat, terra, escriure</i>
f	F	efe (o ef)	<i>fer, afgà, baf</i>
g	G	ge	<i>gola, agre, fang</i>
h	H	hac	<i>home, ahir, bah</i>
i	I	i	<i>imprés, pica, oli</i>
j	J	jota	<i>joc, pluja</i>
k	K	ca	<i>karate, folklore, quark</i>
l	L	ele (o el)	<i>litre, plat, pilota, poal</i>
m	M	eme (o em)	<i>mare, demà, fum</i>
n	N	ene (o en)	<i>nas, dona, món</i>
o	O	o	<i>oroneta, roda, porró</i>
p	P	pe	<i>padrí, recepta, drap</i>
q	Q	cu	<i>quadra, enquadernar</i>
r	R	erre (o er)	<i>racó, armari, fer</i>
s	S	esse (o es)	<i>savi, casa, estora, pastís</i>
t	T	te	<i>terra, morter, virtut</i>
u	U	u	<i>ulleres, fulla, adéu</i>
v	V	ve	<i>vent, revelar, avet</i>
w	W	ve doble	<i>wagnerià, kuwaitià</i>
x	X	ics, xeix	<i>excavar, exèrcit, xafar, Xàtiva, caixa</i>
y	Y	i grega	<i>henry, Nova York</i>
z	Z	zeta	<i>zoo, pinzell, brunz</i>

OBSERVACIÓ: El nom de les lletres *f*, *l*, *m*, *n*, *r* i *s* era originàriament *ef*, *el*, *em*, *en*, *er* i *es*, respectivament, fins que, al llarg del segle XIX, es va introduir com a vocal de suport una *-e*. Esta vocal de suport va ser reemplaçada per *-a*, a principis del segle XX, en certs parlars (*efa*, *ela*, *ema*, *ena*, *erra* i *essa*). En els llocs on no es diferencien fonèticament *b* i *v*, es pot designar la *v* com a *ve baixa*.

1.2. DÍGRAFS I LLETRES COMPOSTES

1.2.1. A més de les lletres simples, hi ha una sèrie de combinacions de dos lletres, anomenades *dígrafs*, que representen un únic so consonàntic:

LLETRA	NOM	EXEMPLES
gu	ge u	<i>guitarra, orgue</i>
ig	i ge	<i>lleig, roig</i>
ll	ele (o el) doble	<i>llanda, callar, rovell</i>
ny	ene (o en) i grega	<i>nyora, muntanya, pany</i>
qu	cu u	<i>química, aquell</i>
rr	erre (o er) doble	<i>terrat, corredor</i>
ss	esse (o es) doble	<i>passatge, missió</i>
tg	te ge	<i>metge, massatgista</i>
tj	te jota	<i>platja, pitjor</i>
tx	te ics	<i>pitxer, despatx</i>
tz	te zeta	<i>horitzó, realitzar</i>

OBSERVACIÓ: La *tz* té en alguns casos un valor de lletra composta, en paraules com *tretze, setze* o *Atzeneta*. Notem, a més, que *ig* funciona com a dígraf només darrere d'una vocal tònica que no siga *i* (*lvaig, veig, boig, fuig*); en el cas d'una *i* (*mig, desig*) és la *g* la que es pronuncia com a palatal africada sorda.

1.2.2. No es consideren dígrafs, sinó *lletres compostes*, les combinacions que representen dos consonants o una consonant geminada, amb independència que es puguen pronunciar com a simples (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 3.2.5.1.a, *b i c* i § 3.2.7.1.a i c):

mm	eme eme (o em em)	<i>immers, immaculat</i>
nn	ene ene (o en en)	<i>innocent, innecessari</i>
tl	te ele (o el)	<i>guatla, atles</i>
tll	te ele (o el) doble	<i>enrotllar, ratlla</i>
tm	te eme (o em)	<i>setmanari, aritmètica</i>
tn	te ene (o en)	<i>cotna, ètnic</i>
ll	ele (o el) geminada	<i>excel·lent, il·legal</i>

1.3. LLETRES MODIFICADES

Hi ha, a més, una sèrie de lletres que poden ser modificades amb signes diacrítics:

LLETRA	NOM	EXEMPLES
à	a accentuada	<i>àgil, fàcil, cantà</i>
è	e amb accent greu (o obert)	<i>èpica, rècord, Novetlè</i>
é	e amb accent agut (o tancat)	<i>érem, església, seré</i>
í	i accentuada	<i>íntim, cínic, camí</i>
ï	i amb dièresi	<i>veïna, introduït, traïdor</i>
ò	o amb accent greu (o obert)	<i>òrgan, filòsof, això</i>
ó	o amb accent agut (o tancat)	<i>ós, córrer, lleó</i>
ú	u accentuada	<i>útil, públic, oportú</i>
ü	u amb dièresi	<i>qüestió, llengüeta, taüt</i>
ç	ce trencada	<i>ça, cançó, dolç</i>

2. LA SÍL·LABA

2.1. CONCEPTES GENERALS

Les vocals i les consonants s'agrupen en síl·labes, susceptibles d'articular-se en una sola emissió fònica. Tota síl·laba està formada necessàriament per una vocal, que funciona com a nucli, i opcionalment per una o diverses consonants. Les síl·labes poden ser lliures o travades: les lliures acaben en vocal (com les de la paraula *a-me-ri-ca-na*) i les travades en consonant (com les de la paraula *per-mís*).

Segons la quantitat de síl·labes, les paraules es classifiquen en *monosíl·labes*, si només tenen una síl·laba (*cas*, *vent*), i *polisíl·labes*, si en tenen més d'una. D'altra banda, les paraules polisíl·labes poden ser *bisíl·labes*, si tenen dos síl·labes (*pin-zell*, *ro-ba*); *trisíl·labes*, si en tenen tres (*hos-pi-tal*, *fi-nes-tra*); *tetrasíl·labes*, si en tenen quatre (*ar-qui-tec-te*, *ve-lo-ci-tat*). I encara hi ha paraules de cinc, sis o més síl·labes, si bé no són massa nombroses (*a-rit-mè-ti-ca*, *au-to-mà-ti-ca-ment*, *in-jus-ti-fi-ca-ble-ment*).

Les paraules monosíl·labes poden ser tòniques o àtones: les primeres tenen accent de paraula (*fang*, *prim*, *ell*, *cus*, *lluny*); les segones, en canvi, no en tenen i han de recolzar necessàriament en una paraula tònica (*el*, *ho*, *que*, *per*, *i*). En les paraules polisíl·labes, hi ha una síl·laba que es pronuncia amb més força que les altres, que rep el nom de *tònica*, mentres que les altres s'anomenen *àtones*. Així, en la paraula *ca-mi-sa*, la síl·laba tònica és *-mi-*, i les àtones, *ca-* i *-sa*.

Les paraules polisíl·labes, segons la posició de la síl·laba tònica, es classifiquen en *agudes*, quan la síl·laba tònica és l'última (*ar-ròs*, *pa-per*); *planes*, quan la síl·laba tònica és la penúltima (*àn-gel*, *ci-re-ra*), i *esdrúixoles*, quan la síl·laba tònica és l'antepenúltima (*èx-ta-si*, *pèr-du-a*).

2.2. NORMES DE SEPARACIÓ SIL·LÀBICA

A efectes ortogràfics, la separació sil·làbica de les paraules segueix les normes següents:

a) S'han de separar els dígrafs o lletres compostes següents:

rr	<i>car-rer</i>
ss	<i>pas-sar</i>
sc	<i>es-ce-na</i>
ll	<i>vil-la</i>
tj	<i>jut-jat</i>
tg	<i>fet-ge</i>
tx	<i>pit-xer</i>
tl	<i>vet-la</i>
tll	<i>rot-llo</i>
tm	<i>rit-me</i>
tn	<i>cot-na</i>
tz	<i>set-ze</i>
mm	<i>im-mers</i>
nn	<i>in-no-cent</i>

b) No s'han de separar mai els dígrafs següents:

gu	<i>jo-guet</i>
qu	<i>pa-quet</i>
ll	<i>pe-lle-ter</i>
ny	<i>pe-nya</i>
ig	<i>ba-teig</i>

c) S'han de separar els constituents que integren una paraula composta o una paraula derivada amb prefix o forma prefixada:

ad-herir
ben-estar
des-encolar
in-expert
mil-hòmens
vos-altres

d) No s'ha de deixar cap lletra sola a final o a començament de línia:

d'a-mor
l'a-plicació
aber-rant
histò-ria

3. ELS DIFTONGS

3.1. CONCEPTES BÀSICS

S'anomena *diftong* l'agrupament d'una vocal i una semivocal pertanyents a una mateixa síl·laba, com en *ai-re*, *io-gurt*, *cau-re* i *qua-tre*. Es parla de *triftong* en aquells casos en què una vocal està precedida i seguida d'una semivocal dins d'una mateixa síl·laba, com en *cre-ieu* i *guai-tar*. Per contra, la successió de dos vocals pertanyents a síl·labes diferents constitueix un *hiat*, com en *lli-bre-ri-a* i *ma-nu-al*.

3.2. CLASSIFICACIÓ DELS DIFTONGS

Segons la posició que ocupen la *i* i la *u* en relació amb la vocal nuclear, els diftongs es classifiquen en *creixents* i *decreixents*.

Són *diftongs creixents* quan es produeix un augment de l'obertura (és a dir, quan la semivocal precedeix la vocal):

ua	<i>gua-nyar, qua-tre</i>
üe	<i>qües-ti-ó, un-güent</i>
üi	<i>lin-güís-ti-ca, o-bli-qüi-tat</i>
uo	<i>ai-guo-ta, quo-ta</i>

I són *diftongs decreixents* en el cas que es produïska una disminució de l'obertura (és a dir, la vocal precedeix la semivocal):

ai	<i>ai-re</i>
ei	<i>rei-na</i>
ii	<i>mii-asi</i>
oi	<i>boi-ra</i>
ui	<i>cui-na</i>
au	<i>tau-la</i>
eu	<i>beu-re</i>
iu	<i>es-tiu</i>
ou	<i>cou-re</i>
uu	<i>duu</i>

OBSERVACIÓ: El grup *ui* també es realitza com a diftong creixent (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 2.3.1.b).

Les vocals *i* i *u* també formen diftong creixent quan es troben entre dos vocals o a començament de paraula (precedides o no de *h*) seguides d'una vocal: *hie-na*, *hui*; *bo-ia*, *cre-ua*; *iam-be*, *io-gurt*.

OBSERVACIÓ: La combinació de vocals *iu* no forma diftong en alguns cultismes terminats en *-ius* o *-ium*: *Màrius*, *nònius*, *Pius*; *aquàrium*, *harmònim*, *mèdiu*, *òmniu*.

4. L'ÚS DE LES LLETRES

4.1. LA REPRESENTACIÓ DELS SONS [g] I [k]

El so oclusiu sonor [g] (o la variant fricativa corresponent [ɣ]) es representa per les grafies *g* i *gu*, i el so oclusiu sord [k], per les grafies *c*, *q*, *qu* i, esporàdicament, *g* i *k*.

En inicial de síl·laba, els sons [g] i [k]:

a) Es representen per *g* i *c*, respectivament, davant de les vocals *a*, *o*, *u*, o quan van seguides de les consonants líquides *l*, *r*: *gat*, *govern*, *gust*, *glop*, *groc*; *casa*, *colom*, *acurtar*, *clam*, *cremar*.

b) Es representen per *gu* i *qu*, respectivament, davant de les vocals *e*, *i*: *guerra*, *seguir*; *paquet*, *quimera*.

En el cas del so [k], a més:

c) Es representa per *q* quan precedix un diftong creixent: *conseqüència*, *quota*.

d) S'utilitza la grafia *k* només en certes paraules procedents de llengües no romàniques: *kafkià*, *kàiser*, *kantisme*, *kurd*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza, en la mesura que deixa de ser distintiva (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 4.2.1.1 i § 4.2.1.2). Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context fònic, l'ús de les grafies *c* o *g* s'ajusta a les normes següents:

e) En interior de paraula, s'escriu *c* davant de *c*, *t*, *s*; en canvi, s'escriu *g* davant de *d*, *m*, *n*: *acció*, *actriu*, *dacsa*; *amígdala*, *fragment*, *magnitud*.

EXCEPCIONS: S'escriu *c* en algunes paraules de formació culta o procedents d'altres llengües, com *anècdota*, *aràcnid*, *dracma*, *pícnic*, *tècnic*, etc.

f) En final de paraula aguda, s'escriu *c* darrere de vocal: *alífac*, *batec*, *pessic*, *albercoc*, *caduc* i la primera persona del present d'indicatiu de certs verbs de la segona conjugació (*bec*, *dec*, *dic*, *trac*, etc.).

EXCEPCIONS: S'escriu *g* en algunes paraules agudes de formació culta o procedents d'altres llengües (*bulldog*, *mag*, *tuareg*, *demagog*).

En canvi, s'escriu *g* o *c*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final

de paraula plana darrere de vocal:

<i>fang</i>	↔	<i>fangar</i>
<i>llarg</i>	↔	<i>llargària</i>
<i>pròdig</i>	↔	<i>prodigar</i>
<i>blanc</i>	↔	<i>blancor</i>
<i>arc</i>	↔	<i>arcada</i>
<i>pràctic</i>	↔	<i>practicar</i>

EXCEPCIONS: S'escriu *c*, a pesar de tindre derivats amb *g*, en algunes paraules planes, com *aràbic*, *bròfec*, *càrrec*, *espàrrec*, etc.

OBSERVACIÓ: Antigament s'usava el dígraf *ch* en posició final, per a representar el so [k], grafia que es conserva encara en alguns llinatges: *Doménech*, *March*, *Pitarch*, *Estruch*, etc.

4.2. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [s]: LES GRAFIES S, SS, C I Ç

4.2.1. La grafia s

El so alveolar fricatiu sord [s] es representa per *s* en els casos següents:

- En inicial de paraula: *salut*, *senyor*.
- Entre consonant i vocal o entre vocal i consonant: *ansa*, *aspecte*.
- En final de paraula: *gos*, *excels*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *z* algunes paraules procedents d'altres llengües com *hertz*, i el nom *brunz*, procedent del verb *brunzir*.

d) Després de determinats prefixos i formes prefixades: *asimetria*, *antisocial*, *contrasenya*, *multisecular*, *polisèmia*, *psicosomàtic*, *dinosaure*, etc.

e) En les paraules compostes el segon formant de les quals s'escriu amb *s* inicial: *esclata-sang*, *para-sol*.

4.2.2. La grafia ss

El so alveolar fricatiu sord [s] es representa per *ss* entre vocals: *bassa*, *passar*.

OBSERVACIÓ: També pot aparèixer la grafia *ss* precedida de consonant en paraules en què un prefix acabat en *s*, com ara *trans-* o *sots-*, s'adjunta a una arrel començada per *s* (*transsexual*, *transsiberià*, *sotssecretari*) i en els plurals de formació culta *qualssevol* i *qualssevulla*.

4.2.3. Les grafies c i ç

Per raons etimològiques, el so [s] es representa també per les grafies *c* i *ç* en determinats casos:

- Es representa per *ç* davant de *a*, *o*, *u* i en final de paraula: *confiança*, *lliçó*, *vençut*, *feliç*.
- Es representa per *c* davant de *e*, *i*: *ceba*, *bicicleta*.

OBSERVACIÓ: En la pronunciació més corrent, el grup *sc* també representa el so [s] en paraules com ara *piscina* o *ascensor*.

4.3. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [z]: LES GRAFIES S I Z

El so alveolar fricatiu sonor [z] es representa per les grafies *z* o *s*, segons les normes següents:

- Es representa per *z* en posició inicial de paraula i entre consonant i vocal: *zebra*, *pinzell*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *s* els derivats i compostos de *fons*, *dins* i *trans*: *enfonsar*, *endinsar*, *transatlàntic*, etc.

- Es representa per *s* entre vocals: *casa*, *revisió*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *z* en posició intervocàlica alguns préstecs i cultismes: *bizanti*, *protozou*, *nazisme*, *buldòzer*, etc.

4.4. LA GRAFIA TZ

La grafia *tz* representa en certes paraules de caràcter patrimonial el grup fònic alveolar africacat sonor [d̪z]: *dotze*, *tretze*, *setze*.

Este mateix grup s'utilitza també, amb el valor fònic de [z], en la representació gràfica dels verbs formats amb el sufix *-itzar* (i derivats), com *caracteritzar*, *realització*, etc.

4.5. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [d̪ʒ]: LES GRAFIES G, J, TG I TJ

El so palatal africacat sonor [d̪ʒ] es representa amb les consonants *g* i *j*, segons les normes següents:

- Es representa per *g* davant de *e*, *i*: *àngel*, *àgil*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriu *j* davant de *e* en certs casos, com *jerarquia*, *jeroglífic*, *jersei*, *jesuïta*, *majestat*, etc., i davant dels grups *-ecc-* i *-ect-*: *injecció*, *objecte*, etc.

b) Es representa per *j* davant de *a*, *o*, *u*: *penjar*, *jove*, *dejuni*.

Les grafies *tg* i *tj*, que responen a la pronunciació geminada practicada en alguns llocs, es presenten només en posició intervocàlica. Paral·lelament a les corresponents grafies simples, s'escriu *tg* davant de *e*, *i*, i *tj* davant de *a*, *o*, *u*: *coratge*, *paisatgístic*; *desitjar*, *pitjor*, *corretjut*.

4.6. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [tʃ]: LES GRAFIES X, TX, IG I G

El so palatal fricat sord [tʃ] es representa per les grafies *x*, *tx*, *ig* i *g*, segons les normes següents:

a) En inicial de paraula s'escriu *x*: *xafar*, *xiquet*, *Xelva*, *Xirivella*.

EXCEPCIONS: En posició inicial de paraula, també es representa per *tx* en algunes paraules o noms propis procedents d'altres llengües: *Txad*, *Txaikovski*, *txec*, *txeté*, etc.

b) Entre vocals es representa sempre per *tx*: *clòtxina*, *pitxer*.

c) Darrere de consonant es representa per *x*: *anxova*, *perxa*, *ponx*, *Barx*, *Elx*.

EXCEPCIONS: També es representa per *tx* entre consonant i vocal en algunes paraules o noms propis procedents d'altres llengües: *solontxac*, *Khruixtxov*.

d) En final de paraula seguint una vocal, s'utilitza la grafia *tx* si els derivats s'escriuen amb *tx*, i s'usa la grafia *ig* (darrere de *a*, *e*, *o*, *u*) i la grafia *g* (darrere de *i*) si els derivats s'escriuen amb *g/j* o *tg/tj* (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 3.2.4):

<i>despatx</i>	↔	<i>despatxar</i>
<i>capritx</i>	↔	<i>encapritxar</i>
<i>cartutx</i>	↔	<i>cartutxera</i>
<i>bateig</i>	↔	<i>batejar</i>
<i>roig</i>	↔	<i>roja</i>
<i>desig</i>	↔	<i>desitjar</i>

4.7. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [ʃ]: LA GRAFIA X

El so palatal fricatiu sord [ʃ] es representa sempre per la grafia *x*: *Xàtiva*, *Xavier*, *xenòfob*, *coixí*, *dibuix*.

4.8. LA REPRESENTACIÓ DEL GRUP FÒNIC [ks]

El grup fònic [ks] es representa per la grafia *x* en les posicions següents:

a) Entre vocals: *fixar*, *màxim*.

b) Entre vocal i consonant sorda: *explosió*, *extens*.

c) En final de paraula darrere de vocal: *annex*, *apèndix*.

EXCEPCIONS: En final de paraula darrere de consonant, el grup fònic [ks] també es representa, en alguns casos, per *x*: *esfinx*, *larinx* i *linx*.

OBSERVACIÓ: La *x* no representa el grup sord [ks], sinó el sonor [gz], en els grups inicials *ex-* i *inex-* seguits de vocal, *h* o consonant sonora: *examen*, *exagerar*, *exhortar*, *exdiputat*, *inexorable*.

4.9. LES GRAFIES B I P

El so bilabial oclusiu sonor [b] (o la variant fricativa corresponent [β]) es representa per la grafia *b*, i el so bilabial oclusiu sord [p], per la grafia *p*: *baix*, *roba*; *poc*, *llépol*, *compra*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 4.2.1). Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context, l'ús de les grafies *b* i *p* s'ajusta a les normes següents:

a) En inicial de paraula, s'escriuen amb *b* les síl·labes *ab-*, *abs-*, *ob-*, *obs-*, *sub-*, *subs-*: *abdicar*, *abstraure*, *objecció*, *obstruir*, *subvenció*, *substantiu*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *p* algunes paraules com *apnea*, *apte*, *optar*, *òptica*, *òptim*, etc.

b) En inicial de paraula, s'escriu amb *p* la síl·laba *cap-*: *capçal*, *captiu*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *b* algunes paraules com *cabdal*, *cabdell*, *cabdill*, etc.

c) En interior de paraula, s'escriu *p* davant de les grafies *c*, *s*, *n* i *t*: *egipci*, *àpside*, *hipnòtic*, *repte*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *b* algunes paraules com *dissabte*, *dubte* i *sobte*.

d) En final de paraula aguda, s'escriu *p* darrere de vocal: *cep*, *galop*, *grup*, *xop*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *b* algunes paraules com *adob*, *aljub*, *club*, *esnob*, *íncub*, *tub*, etc.

En canvi, s'escriu *b* o *p*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final de paraula plana darrere de vocal:

<i>destorb</i>	↔	<i>destorbar</i>
<i>corb</i>	↔	<i>corbató</i>
<i>àrab</i>	↔	<i>arabesc</i>
<i>camp</i>	↔	<i>campestre</i>
<i>pòlip</i>	↔	<i>polipoide</i>
<i>serp</i>	↔	<i>serpentí</i>

4.10. LES GRAFIES B I V

4.10.1. Si bé una part dels parlants valencians diferencien el so bilabial oclusiu sonor [b] del labiodental fricatiu sonor [v], per a evitar la confusió en l'ús de les grafies *b* i *v* cal tindre en compte que s'escriu *b* en els casos següents:

a) Davant de *l* i *r*: *bleda*, *bromera*.

b) Darrere de *m*: *embotit*, *tomba*.

c) En aquells casos en què alterna amb *p* en paraules de la mateixa família: *cabut* (↔ *cap*), *saber* (↔ *sap*).

OBSERVACIÓ: En alguns casos, per diferència de tractament culte o patrimonial, paraules de la mateixa família poden alternar l'ús de *b* i *v*: *avortar* / *abortiu*; *calb* / *calvicie*, *cervell* / *cerebral*.

4.10.2. I s'escriu *v* en els casos següents:

a) Darrere de *n*: *canviar*, *invent*.

b) En aquells casos en què alterna amb *u* en paraules de la mateixa família: *blava* (↔ *blau*), *escriviu* (↔ *escriure*).

c) En les desinències de l'imperfet d'indicatiu de la primera conjugació -*ava*, -*aves*, -*àvem*, -*àveu*, -*aven*: *cantava*, *cantaves*, *cantàvem*, *cantàveu*, *cantaven*.

4.11. LES GRAFIES D I T

El so dental oclusiu sonor [d] (o la variant fricativa corresponent [ð]) es representa per la grafia *d*, i el seu correlat sord [t], per la grafia *t*: *donar*, *banda*, *badar*; *tallar*, *contar*, *gaiato*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza. Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context fònic, l'ús de les grafies *d* o *t* s'ajusta a les normes següents:

a) S'escriu amb *d* la consonant final de la síl·laba *ad-* seguida de consonant, en posició inicial de paraula: *adjudicar*, *admissió*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *t* algunes paraules com *atlàntic*, *atles*, *atleta* i *atmosfera*.

b) En final de paraula aguda, s'escriu generalment *t* darrere de vocal: *blat*, *llet*, *humit*, *bruixot*, *pelut*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *d* algunes paraules com *almud*, *fluid*, *fred*, *sud*; *Alfred*, *Conrad*, *David*, així com les paraules femenines formades amb les terminacions cultes -*etud* i -*itud*: *quietud*, *multitud*, etc.

En canvi, s'escriu *d* o *t*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final de paraula plana darrere de vocal:

<i>verd</i>	↔	<i>verdós</i>
<i>sord</i>	↔	<i>ensordir</i>
<i>àrid</i>	↔	<i>aridesa</i>
<i>sort</i>	↔	<i>sorteig</i>
<i>pont</i>	↔	<i>pontet</i>
<i>crèdit</i>	↔	<i>creditor</i>

4.12. LES GRAFIES M, N, MP, TM I TN

La lletra *m* representa habitualment el so bilabial nasal [m]: *mare*, *cama*, *termal*, *bram*, i la *n*, el so alveolar nasal [n]: *nas*, *manar*, *urna*, *gran*.

La grafia *mp* s'utilitza amb el valor de [m] o de [n], per raons etimològiques, en síl·laba medial, en casos com *assumpció*, *atemptar*, *compte*, *prompte*, *síмптоa*, etc.

En final de síl·laba, en posició interior de paraula, l'oposició entre les consonants nasals

es neutralitza. En esta posició, s'utilitzen les grafies *m* o *n*, segons les normes següents:

a) S'escriu *m* davant de *b*, *f*, *m* i *p*: *símbol*, *amfiteatre*, *commoure*, *immigrant*, *omplir*.

EXCEPCIONS: Es manté la grafia *n* quan pertany a certes formes prefixades o al primer constituent d'una paraula composta: *enmig*, *benparlat*, *entornpeu*, etc. Pel que fa a la *f*, també s'utilitza la grafia *n* en les paraules que comencen per *con-*, *in-* i en la majoria de les començades per *en-*: *confessar*, *confegir*; *infermer*, *infinir*; *enfangar*, *enfortir*, etc.

b) S'escriu *n* davant de *v*: *convent*, *recanvi*.

EXCEPCIONS: Es manté la grafia *m* quan pertany a formes prefixades o al primer constituent d'una paraula composta: *circumval·lació*, *tramvia*, *triumvir*, etc.

Per raons etimològiques, certes paraules s'escriuen amb les grafies *tm* o *tn*: *setmana*, *setmesí*, *logaritme*; *cotna*, *ètnia*.

4.13. LA GRAFIA NY

El so palatal nasal [ɲ] es representa en totes les posicions per la grafia *ny*: *nyora*, *pinya*, *codony*.

4.14. LES GRAFIES L, L-L I TL

El so alveolar lateral [l] es representa en tots els casos per la consonant *l*: *líquid*, *colar*, *pèl*, *blat*.

Per raons etimològiques, certs cultismes s'escriuen amb *ll*: *al·licient*, *Avellí*, *Brussetles*, *col·laborar*, *escarapella*, *gal·licisme*, *il·legal*, *it·lògic*, *it·l·lusió*, *mit·límetre*, *síl·laba*, *aquarel·la*, etc.

Algunes paraules de caràcter patrimonial que presenten una pronunciació geminada [ll] en una part del valencià s'escriuen amb la grafia *tl*, com ara *ametla*, *batle*, *guatla*, *motle*, *vetlar*, etc. No obstant això, la grafia *tl* representa els sons [dl] en cultismes com ara *atles*, *atlàntic*, etc.

4.15. LES GRAFIES LL I TLL

El so palatal lateral [ʎ] es representa normalment per la grafia *ll*, que pot aparèixer en qualsevol posició: *llebre*, *pallasso*, *coll*.

Però, en certs casos, es representa també per la grafia *tll*: *bitllet*, *rotllo*, *ratlla*, etc.

4.16. LES GRAFIES R I RR

La grafia *r* s'usa per a representar el so alveolar bategant [r] i el so alveolar vibrant [r̄]: *mira/mirra*. El bategant es representa sempre per la grafia *r*, mentres que el vibrant es representa per les grafies *r* o *rr*, segons les normes següents:

a) S'escriu *r* en inicial de paraula o darrere d'una consonant: *rabosa*, *honrat*.

b) S'escriu *rr* entre vocals: *barranc*, *terra*.

EXCEPCIONS: El so [r̄] també es representa per la grafia *r* en posició intervocàlica quan segueix un prefix, una forma prefixada o un formant d'una paraula composta acabat en vocal: *aritmia*, *contrarestar*, *vicerector*, *malva-rosa*, etc.

4.17. LA GRAFIA H

La grafia *h*, normalment, és muda; s'usa, per raons etimològiques, en una sèrie de paraules, com ara *harmonia*, *herba*, *hivern*, *ahir*, etc.

OBSERVACIÓ: En certes interjeccions o en paraules derivades de noms propis estrangers, la grafia *h* es pronuncia aspirada: *ehem*, *ha*, *he*, *hegelià*.

4.18. LA GRAFIA W

La grafia *w* s'usa en certes paraules procedents d'altres llengües, però representa dos valors fònics diferents segons que tinguin un origen germànic o anglosaxó:

a) En paraules d'origen germànic, representa el so bilabial fricatiu sonor [v]: *wagnerià*, *wolframi*.

b) En paraules d'origen anglosaxó, té un valor fònic equivalent al de la semivocal *u* [w]: *whisky*, *wèlter*.

4.19. LA GRAFIA Y

La grafia *y*, a més de servir per a la formació del dígraf *ny*, s'utilitza també autònomament, amb el valor fònic que correspondria a *i*, en la representació de certes paraules procedents d'altres llengües o formades a partir de noms propis: *faraday*, *gray*, *jansky*, *Nova York*, etc.

5. L'ACCENTUACIÓ GRÀFICA

5.1. NORMES GENERALS

5.1.1. Regles d'accentuació

L'accent gràfic és el signe escrit sobre una lletra vocal, siga majúscula o minúscula, amb què s'indica la síl·laba tònica de la paraula. En valencià hi ha dos classes d'accent gràfic: l'*agut* o *tancat* (´), que es col·loca sobre les vocals tancades: la *i* (*camí*), la *u* (*útil*), la *e* *tancada* (*església*) i la *o* *tancada* (*córrer*), i el *greu* o *obert* (`), que es posa sobre les vocals obertes: la *a* (*allà*), la *e* *oberta* (*modèstia*) i la *o* *oberta* (*història*).

S'accentuen gràficament les paraules polisíl·labes següents:

a) Les agudes acabades en vocal, en vocal + s, en *en i* en *in*: *germà, tornaré, Novetlè, allí, cantó, això, tabú; cabàs, només, pastís, furiós, arròs, abús; entén, mantín.*

OBSERVACIÓ: No s'accentuen, això no obstant, les paraules agudes que acaben en *i* o *u* quan estes lletres representen una semivocal, com ara *mireu* o *comboi*.

b) Les planes que no acaben en cap de les terminacions indicades en l'apartat anterior: *exàmens, cérvol, telèfon, príncep, concórrer, bròfec, rústic.*

c) Totes les esdrúixoles: *llàgrima, Àfrica, església, Ènguera, ciència, península, Índia, fórmula, colònia, Òdena, música, Úrsula.*

OBSERVACIÓ: Fora d'estes regles, l'accent gràfic també s'utilitza excepcionalment per a indicar que la *u* precedida d'una *g* no forma diftong creixent amb la vocal següent: *gúa, ingúix.*

D'altra banda, els cognoms castellans del tipus *Pérez, Gómez, Martínez, Díez, Ruiz*, etc., solien adoptar una -ç final en passar al valencià (*Pereç, Gómeç, Martíneç, Díeç, Roiç*, etc.), però s'han naturalitzat o bé adoptant -s final (*Peres, Gomes, Suares, Martines, Dies, Roís*, etc.) o bé, en alguns casos, canviant també en *i* la *e* de l'última síl·laba (*Peris, Gomis*, etc.). L'accentuació s'haurà d'ajustar, d'acord amb les regles generals, a l'opció corresponent.

5.1.2. Observacions sobre l'accentuació de les ee

5.1.2.1. Segons la norma enunciada en l'apartat anterior, usem l'accent agut sobre les ee tancades i el greu sobre les ee obertes, seguint el timbre –tancat o obert– habitual en la pronunciació valenciana. Així, les paraules amb e tancada tònica, si han d'accentuar-se, porten accent agut: *alé, café, obscé, seré, cinqué, sisé, anglés, francés, comprés, admés, cortés, illés, interés, estrés, espés, aprén, comprén, depén, ofén, amén, edén, mossén; conéixer, meréixer, paréixer, convèncer, vèncer, atényer, estrényer, féiem, féieu, créiem, créieu, pèsol, tèrbol, terratrèmol, ségol, trèvol, cèrcol, grèvol; sémola, església, Dénia, séquia, sènia, sèpia.*

Paral·lelament, les paraules amb e oberta tònica, quan han d'accentuar-se, duen accent greu: *Novetlè; ètic, elèctric, règim, cèntim, esplèndid, polèmic, crèdit, apèndix, fèmur, referèndum, crèdul; èxtasi, ètica, dèficit, filatèlia, hèrnia, matèria, tènica, vènica, neurastènia, potència, clemència, paciència, ciència, hortència, comèdia, modèstia, epidèmia, intempèrie, espècie, espècimen, rèplica, pèrdua, cèdula, perpètua.*

A fi d'evitar una excessiva discrepància entre les diferents varietats de la llengua, també porten accent greu –tot i pronunciar-se habitualment amb e tancada en valencià– dos paraules gramaticals d'ús freqüent (el pronom relatiu i interrogatiu tònic *què* i la conjunció *perquè*), alguns cultismes i neologismes esdrúixols o plans acabats en consonant (*èter, sèsam, plèiade, bèstia, sèrie* i *època*) i el topònim *València*.

5.1.2.2. D'acord amb la pronunciació d'altres parlars, també s'ha introduït entre alguns sectors valencians l'hàbit d'usar l'accent greu en paraules com les anteriors, amb l'objectiu de reduir les divergències amb les grafies generalitzades en la resta del nostre idioma. Encara que es pronuncien amb e tancada, és admissible escriure amb accent greu els casos següents:

a) Les paraules agudes en -es que no dupliquen la s en formar el plural: *anglès, francés, comprés, admés, cortés, illès* (en canvi, tot i duplicar la s en la forma de plural, s'escriuen

amb accent greu *interés, estrés* i *espés*).

b) Els numerals ordinals i altres paraules acabades en -e: *cinqué, sisé; alè, café, obscé, seré* (tanmateix, s'escriuen sempre amb accent agut *cabriolé, consumé, macramé, peroné, puré, suflé, ximpanzé*).

c) Les formes de la tercera persona del singular del present d'indicatiu d'alguns verbs de la segona conjugació i altres paraules acabades en -en: *aprén, comprén, depèn, ofèn; amèn, edèn, mossèn* (en canvi, s'escriuen sempre amb accent agut *atén, entén, pretén* i *encén*).

d) Els infinitius acabats en -èixer, -èncer, -ényer: *conèixer, merèixer, parèixer* (amb l'excepció de *créixer* i de *néixer*); *convèncer, vèncer; atényer, estrényer*.

e) La primera i la segona persones del plural dels imperfets d'indicatiu amb accent en el radical: *féiem, féieu, créiem, créieu*.

f) I les paraules planes acabades en -ol: *pèsol, tèrbol, terratrèmol, ségol, trèvol, cèrcol, grèvol* (en canvi, s'escriu sempre amb accent agut *cérvol*).

5.2. L'ACCENTUACIÓ DIACRÍTICA

L'accent també permet distingir paraules homògrafes que tenen un significat diferent. Este tipus d'accentuació s'anomena *accentuació diacrítica*, i pot afectar tant les paraules monosíl·labes com les polisíl·labes. Les principals paraules que s'escriuen amb accent diacrític són les següents:

AMB ACCENT DIACRÍTIC

bé (adverbi): *Ho ha fet molt bé.*

bóta, bótes (nom, 'recipient per a vi'): *Hem d'omplir la bóta.*

déu, déus (nom, 'divinitat'): *Els grecs tenien molts déus.*

dóna, dónes (formes del verb *donar*): *Dóna-li el llibre.*

és (forma del verb *ser*): *El meu germà és metge.*

féu (forma del pretèrit perfet del verb *fer*): *Ell féu estudis de medicina, però no acabà la carrera.*

fóra (forma del verb *ser*): *Si fóra tu, no aniria a la cita.*

mà (nom, 'extremitat del braç'): *Agarra'l ben fort de la mà, i no el soltes.*

més (adverbi o adjectiu quantitatiu): *No en vull més. Demà collirem més taronges.*

mòlt, molta, molts, moltes (formes del verb *oldre*): *He mòlt tot el café.*

món (nom, 'univers'): *Ha creat un món fantàstic.*

móra, móres (nom, 'fruita'): *Demà anirem a buscar móres.*

nét, néta, néts, nétes (nom, 'fill del fill'): *El seu nét s'ha fet molt gran.*

nós (plural majestàtic): *Nós, el rei d'Aragó.*

ós, óssa, óssos, ósses (nom, 'animal'): *Han fet un reportatge sobre els óssos negres.*

pèl, pèls (nom, 'filament que creix en la pell'): *Un animal de pèl blanc.*

què (pronon interrogatiu [ké]; relatiu precedit de preposició [ké]): *Què vols? La casa de què et vaig parlar està en venda.*

SENSE ACCENT DIACRÍTIC

be (nom, 'ovella, corder' [bé]; nom, 'lletra' [bé]): *Portar al be. S'escriu amb be de bou.*

bota, botes (nom, 'calcer alt' [bóta]; formes del verb *botar* [bóta]): *Hui plou; posa't les botes. No botes damunt del lit.*

deu, deus (numeral [dév]; nom, 'font' [dév]; formes del verb *deure* [dév]): *Vine a casa a les deu del matí. Era la deu de la seua inspiració. Em deu diners.*

dona, dones (nom, 'persona de sexe femení' [dóna]): *És una dona molt intel·ligent.*

es (pronon [es]): *Estes coses es fan de seguida.*

feu (forma de present d'indicatiu i d'imperatiu del verb *fer* [féw]; nom, 'domini' [féw]): *Feu el que vos he dit. Aquella ciutat era un feu dels radicals.*

fora (adverbi [fóra]): *T'està esperant fora.*

ma (possessiu [ma]): *Ma mare ja es troba millor.*

mes (nom, 'part de l'any' [més]; conjunció [mes]): *En el mes d'agost anirem al poble. Digué que vindria, mes no crec que ho faça.*

molt, molta, molts, moltes (quantitatiu [mólt]): *Tinc molt de fred.*

mon (possessiu [mon]): *Mon pare és fuster.*

mora, mores (nom, 'àrab' [móra]): *En el poble hi havia unes quantes famílies mores.*

net, neta, nets, netes (adjectiu 'que no té brutícia' [nét]): *El meu fill és molt net.*

nos (pronon [nos]): *Redacteu-nos una carta per al director.*

os, ossos (nom, 'peça de l'esquelet' [ós]); *ossa, osses* (nom, 'conjunt d'ossos' [ósa]): *Em fan mal els ossos de tot el cos. Té una ossa ben formada.*

pel, pels (contracció [pel]): *Passarem pel pont.*

que (relatiu sense preposició [ke]; conjunció [ke]): *El xiquet que passa pel carrer és amic meu. No vull que tornes a fer això.*

rés (nom, 'acció de resar'): *El rés del parenostre.*

sé (forma del verb *saber*): *No ho sé.*

sí, síis (afirmació): *Sí que en vull un tros. La moció es va aprovar per trenta-quatre síis enfront de sis nos.*

sóc (del verb *ser*): *Jo sóc filòloga.*

sòl, sòls (nom, 'pis, terra'): *Ha comprat una parcel·la en un sòl molt rocós.*

són (forma del verb *ser*): *Aquells que ens han saludat són amics meus.*

té (forma del verb *tindre*): *Té una empresa molt important.*

tòs (nom, 'occípit'): *Va caure de tòs.*

ús (nom, 'acció d'usar una cosa'): *Fes ús del teu dret preferent.*

véns, vénen (formes del verb *vindre*): *M'han dit que vénen hui mateix.*

vós (pronomen personal fort): *Beneïda sou vós entre totes les dones.*

res (pronomen [rés]): *No vull que li digues res d'això que hem comentat.*

se (pronomen [se]): *No se sap res.*

si, sis (condicional [si]; nom, 'part anterior del pit' [sí]; nom, 'nota musical' [si]; pronomen reflexiu [sí]; numeral [sís]): *Si vols que vaja, dis-m'ho. Es refugià en el si de la muntanya. Porta els diners al sí. Una obra en si menor. Ell sempre parla de si mateix. Té sis germans.*

soc (nom, 'tros de soca' [sók]; nom, 'calcer' [sók]; nom, 'mercat dels països àrabs' [sók]): *Este soc és de fusta de llimera. S'han posat de moda els socs. Va comprar la gellaba en un soc.*

sol, sols (nom, 'astre' [sól]; nom, 'nota musical' [sól]; adjectiu 'sense companyia' [sól]): *Ja ha eixit el sol. La partitura està en clau de sol. Està sol.*

son (possessiu [son]; nom, 'acte de dormir' [són]; nom, 'ganes de dormir' [són]): *Son pare és músic. Té un son molt profund. Tinc molta son.*

te (pronomen [te]; planta [té]; lletra [té]): *La pel·lícula, no te la vaig contar tota. Els anglesos tenen costum de prendre te. En esta paraula falta una te.*

tos (nom, 'expectoració' [tós]): *Tenia una tos molt lletja.*

us (pronomen [us]): *Ara us portarem dos caixes de taronges.*

vens, venen (formes del verb *vendre* [véns], [vénen]): *Les botigues no venen massa.*

vos (pronomen personal feble [vos]): *Emporreu-vos les revistes.*

OBSERVACIÓ: Les paraules compostes formades amb alguna paraula escrita amb accent diacrític mantenen també este accent: *adéu, rodamón, besnét, repèl; subsòl, etc.*

A l'hora de marcar una paraula amb accent diacrític, se segueixen generalment els criteris següents:

a) En una parella de paraules homògrafes en què una és tònica i l'altra àtona, es marca amb accent diacrític la paraula tònica: *mà / ma, món / mon, sé / se, té / te, vós / vos, etc.*

b) Si les dos paraules són tòniques, però hi ha diferències de timbre, se sol marcar amb accent diacrític la paraula amb vocal tancada: *bé / be, dóna / dona, fóra / fora, móra / mora, ós / os, sóc / soc, etc.*; encara que a vegades du accent diacrític la paraula amb la vocal oberta: *tòs* ('occípit') / *tos* ('expectoració').

6. LA DIÈRESI

6.1. La dièresi (¨) és un signe gràfic que es col·loca exclusivament sobre la *i* i la *u*, escrites en majúscula o en minúscula, amb les funcions següents:

a) Per a indicar que la *u* dels grups *gue*, *gui*, *que*, *qui*, no és muda: *següent*, *ambigüitat*; *aqüeducte*, *terraqüi*.

b) Per a indicar que la *i* i la *u* no formen diftong amb la vocal anterior: *raïm*, *raïmet*, *veïna*, *veïnat*, *xiïta*, *oïda*, *gratuït*; *taüt*, *peüc*, *Raül*, *diürn*, *noümen*.

OBSERVACIÓ: Porten dièresi els derivats de formació culta amb els sufixos *-tat*, *-al*, *-itzar* i similars, encara que en les paraules primitives corresponents hi haja un diftong: *uropeu*, *uropeïtat*; *esferoide*, *esferoïdal*; *arcaic*, *arcaïtzar*.

c) Per a indicar que la *i* en posició intervocàlica no forma diftong ni amb la vocal anterior ni amb la posterior: *agraïa*, *beneïen*, *corroïen*, *tradüen*.

6.2. En canvi, no s'usa la dièresi en els casos següents:

a) Quan, segons les normes d'accentuació, una paraula ha de dur accent: *agraïem* (però *agraïen*), *Lluís* (però *Lluïsa*), *país* (però *països*).

b) En les paraules formades amb els sufixos *-isme*, *-ista* (o *-iste*, *-ista*): *arcaïsme*, *ateïsme*; *altruïsta*, *ateneïste*.

OBSERVACIÓ: Les paraules *lluïisme* i *proïisme* sí que duen dièresi, ja que la terminació *-isme* en estos casos no té valor de sufix.

c) En les formes d'infinitiu, gerundi, futur i condicional dels verbs de la tercera conjugació acabats en vocal + *ir*: *agraïr*, *agraïnt*, *agraïré*, *agraïria*; *beneïr*, *beneïnt*, *beneïré*, *beneïria*; *oir*, *oïnt*, *oïré*, *oïria*; *lluïr*, *lluïnt*, *lluïré*, *lluïria*.

d) En les terminacions cultes *-um*, *-us*: *aquàrium*, *mèdium*, *Màrius*, *Pius*, etc.

e) Després d'un prefix o del primer constituent d'una paraula composta: *antiinflamatori*, *biunívoc*, *coincidència*, *contraindicació*, *gastrointestinal*, *intrauterí*, *microinformàtica*, *reunió*, etc.

EXCEPCIONS: La paraula *reüll* i les formes rizotòniques dels verbs *reeïxir* i *sobreïxir*: *reïsc*, *reïx*, *reïsc*, *reïsques*, *reïsqüen*; *sobreïsc*, *sobreïx*, etc.

7. EL GUIONET

El guionet (-) és un signe ortogràfic que, a més d'usar-se per a indicar la partició de paraules a final de línia i per a enllaçar les formes sil·làbiques dels pronoms febles darrere del verb, servix per a unir paraules originàriament diferents en els casos següents:

a) En els numerals composts, per a unir les desenes i les unitats, i les unitats i les centenes: *vint-i-cinc, trenta-tres, cinquanta-quatre, setanta-huit, noranta-nou; dos-cents, quatre-cents, sis-cents, huit-cents; setanta-uné, trenta-dosé.*

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen sense guionet els derivats d'estes paraules: *huitcentista, noucentisme.*

b) En els composts en què el primer element és un punt cardinal: *nord-est, sud-oest, sud-africà, nord-americà.*

c) En els composts reduplicatius, en què es repetix, parcialment o totalment, un constituent, un patró rítmic o un significat: *a mata-degolla, bub-bub, a corre-cuita, non-non, nyam-nyam, ping-pong, xino-xano, zig-zag.*

d) En els composts en què el segon element comença per r-, s- o x-, i el primer acaba en vocal: *cama-roja, compta-revolucions, esclata-sang, gira-sol, para-xocs.*

e) En els composts en què l'aglutinació pot dificultar o alterar la lectura dels components a causa de les lletres concurrents: *Bell-lloc, cor-robot, pit-roig, Vilar-roig.*

f) En els composts patrimonials en què el primer element s'escriu amb accent: *después-ahir, después-demà, mà-llarg, pèl-blanc.*

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen sense guionet en alguna paraula com ara *usdefruit*, pel fet de tindre una grafia molt consolidada.

g) Amb l'adverbi *no* usat com a prefix quan el segon element és un nom: *pacte de no-agressió, la no-belligerància, principi de no-intervenció, el no-metall, la no-violència, el no-res.*

OBSERVACIÓ: Quan la paraula *no* precedix un adjectiu s'escriu sense guionet, ja que en eixe cas *no* funciona com a prefix, sinó que té una funció adverbial: *els països no alineats, els estats no belligerants, els no violents.*
D'altra banda, el grup *no res* s'escriu també sense guionet quan té el valor de 'cosa

insignificant' o 'en un instant': *T'enfades per un no res. Torne en un no res.*

h) En les paraules formades amb un prefix i un nom propi escrit amb majúscula inicial: *anti-OTAN, pro-Israel.*

i) En composts que es mantenen invariables i estableixen una relació de direccionalitat: *diccionari valencià-castellà, míssil terra-aire, el trajecte València-Alacant, pàgines 250-278.*

OBSERVACIÓ: En els composts adjectivals en què el primer o els primers constituents acaben en *o* també és possible usar el guionet en casos en què la paraula no està lexicalitzada i s'indica simple addició: *una obra èpico-lírica*. Com es pot observar en l'exemple anterior, en estos casos cada constituent es comporta com una paraula independent pel que fa a l'accent gràfic.

j) En composts de noms propis del tipus *França-Alemanya, l'Alcover-Moll.*

k) En els préstecs no assimilats: *agnus-dei, dalai-lama, ex-libris.*

l) En els termes propis de determinats llenguatges d'especialitat en què el primer element és un símbol o en aquells en què el segon element és un número: *α-naftol, d-sicosa, e-mail, g-valerolactosa, p-aminoazobenzé; goma-2, sub-21.*

8. L'APÒSTROF

L'apòstrof (') és un signe ortogràfic que s'utilitza per a representar les formes asil·làbiques de l'article definit, de l'article personal i de la preposició *de*. L'apòstrof també s'usa en les combinacions de determinats pronoms febles amb el verb o amb un altre pronom feble: *m'agrada, ajuda'l, li'l compre, torna-me'l*.

8.1. Com a regla general, quan la paraula que els segueix comença per vocal o *h*, els articles definits *el* i *la* es reduïxen a *l'*, els articles personals *en* i *na* es reduïxen a *n'* i la preposició *de* es reduïx a *d'*:

l'arbre
l'herba
l'hora
l'invent
l'ull
n'Àngel
n'Úrsula
crits d'alegria
paisatge d'hivern

8.2. No obstant això, cal tindre en compte les observacions següents, que matisen parcialment la regla general d'apostrofació enunciada anteriorment:

a) Es mantenen les formes plenes de l'article *el* i *la* i de la preposició *de* en els casos següents:

– Davant de paraules començades per *i* o *u* amb valor de semivocal ([j] o [w], respectivament), precedides o no de *h*:

el iaio
el huitanta
la iarda
la hiena
tintura de iode
postura de ioga
el dia de hui
la província de Huelva

– Davant de préstecs no adaptats començats per *h* amb valor consonàntic:

el hardware
la Hansa Teutònica
una actriu de Hollywood

XLI

b) No s'apostrofa l'article *la* (ni eventualment l'article personal *na*) en els casos següents:

– Davant de paraules de gènere femení començades per *i* o *u* àtones, precedides o no de *h*:

la idea
la història
la universitat
la humanitat
na Isabel
na Urraca

– Davant de les paraules *una* (referida a l'hora del dia), *ira* i *host*, per a evitar confusions per homofonia:

la una és una bona hora
però
ni l'una ni l'altra van vindre

la ira del rei
però
la lira del rei

la host del rei Jaume I
però
es va trencar l'os de la cama

– Davant del nom de les lletres:

la a
la hac
la efe
davant de ics i de y

OBSERVACIÓ: Sí que s'apostrofa, en canvi, davant del nom de les lletres dels altres alfabetos: *l'alfa*, *l'àlif*, *l'àlef*.

c) És preferible mantindre les formes plenes de l'article *el* i *la* i de la preposició *de* davant de paraules començades per vocal utilitzades amb caràcter metalingüístic:

el participi de establir
el plural de home

d) És preferible aplicar les regles generals d'apostrofació en els casos següents:

– Davant de citacions escrites entre cometes, de títols i d'exemples:

va qualificar el fet d'«inaudit»
el verb lliurar en el sentit d'«entregar»
el director de l'Hola
l'últim número d'El Punt

– Davant de números o d'abreviatures en aquells casos en què, al pronunciar-los, comencen per un so vocàlic:

l'1 de setembre
l'XI Congrés de Farmacologia
un premi d'11 milions d'euros
l'ap. 4 de l'art. 13
l'Hble. Conseller de Cultura, Educació i Esport

– Davant de sigles que es lligen com una paraula:

l'ONU
l'IVA
la UNESCO
la UEFA

– Davant de sigles que es lletregen i que, al pronunciar-les, comencen per un so vocàlic:

l'EMT
l'AVL
l'ONG
l'FM
l'LSD

e) Davant de préstecs no adaptats començats per *s* seguida de consonant pot no apostrofar-se, considerant la *s* líquida com una consonant. Això no obstant, també és acceptable apostrofar exclusivament l'article *el*, considerant que, en este cas concret, la pronunciació habitual introdueix davant de la *s* una vocal eufònica (que resulta innecessària, però, en el cas de l'article *la* i la preposició *de*):

el speaker o *l'speaker*
la schola cantorum
una sessió de striptease

9. LES CONTRACCIONS

9.1. Els articles definits *el* i *els*, quan van darrere de les preposicions *a*, *de* i *per*, formen les contraccions *al*, *als*; *del*, *dels*, i *pel*, *pels*:

conta-ho al pare
escriu als amics
la moto del germà
la casa dels pares
vingué pel carrer de la dreta
li agrada passejar pels camins de la contornada

9.2. En el cas que les combinacions *a + el*, *de + el* i *per + el* precedisquen una paraula començada per vocal, no es formen les citades contraccions, sinó que les preposicions es mantenen inalterades i l'article s'apostrofa:

gira a l'esquerra
baixa de l'avió
anem per l'ombra

OBSERVACIÓ: En el cas de noms propis que porten l'article en majúscula, no es fa la contracció: *un article d'El Temps*.

OBSERVACIÓ: En registres poc formals, els articles *el* i *els* es combinen amb la paraula *ca* (forma reduïda de la paraula *casa*), i donen lloc a les formes contractes *cal* i *cals*: *Vés a cal germà*. *Si no està en sa casa, deu haver anat a cals pares*. Esta paraula també forma contracció amb l'article personal *en*, i dóna lloc a la forma *can*: *Anem a can Josep*.

10. L'ÚS DE LES MAJÚSCULES

10.1. CONSIDERACIONS GENERALS

La lletra majúscula es diu així perquè és més gran que l'ordinària (dita *minúscula*) i, sovint, presenta també una forma diferent. Fonamentalment, la lletra majúscula servix per a destacar una paraula que comença una frase en uns contextos determinats (*funció demarcativa*) i per a identificar els termes i les expressions que tenen una categoria de nom propi (*funció distintiva*).

Cal tindre en compte les següents consideracions generals pel que fa a l'ús de la lletra majúscula:

a) Les lletres escrites en majúscula han de rebre el mateix tractament, pel que fa a l'accentuació i a l'ús de la dièresi, que si estigueren escrites en minúscula, quan així ho exigisquen les regles d'accentuació (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 5 i § 6):

<i>Àngel</i>	CASTELLÓ DE LA PLANA
<i>l'Índia</i>	NOVEL·LÉ
<i>Òscar</i>	TÈCNIC LINGÜÍSTIC
<i>Úrsula</i>	ALTA TRAICIÓ

b) En les paraules que comencen amb un dígraf, només s'escriu en majúscula la primera lletra:

Guillem
Lluïsa
Querol
Txad

c) En les paraules compostes de grafia aglutinada (amb guionet o sense), només s'escriu en majúscula la primera lletra del primer constituent:

Euràsia
Bellreguard
Sud-àfrica
Vila-real

OBSERVACIÓ: En certs topònims estrangers que es mantenen sense adaptar, també s'escriu en majúscula la primera lletra del segon constituent: *Guinea-Bissau*, *Baden-Baden* (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 7)

10.2. LA FUNCIÓ DEMARCATIVA

Les majúscules amb *funció demarcativa* singularitzen una paraula per la posició que ocupa en el text. S'escriuen amb la inicial en majúscula les paraules que es troben:

a) A principi de paràgraf:

No vull res.

b) Després de punt:

T'he dit que no volia res. Per favor, no m'ho tornes a preguntar.

c) Després dels signes d'interrogació o d'exclamació:

Saps què et dic? Que ja està bé. Demà, més. Prou! Ja no vull dir res més!

OBSERVACIÓ: Quan estos signes no marquen el final d'una frase, poden anar acompanyats d'una coma o d'altres signes de puntuació, i en eixe cas la paraula següent s'escriu en minúscula: *Ell és, com t'ho diria?, absolutament original. La seua situació és, ai!, molt precària.*

d) Després de punts suspensius:

No ho veig clar... De totes maneres, ho hauríem de tornar a parlar.

OBSERVACIÓ: Quan este signe indica una suspensió momentània del discurs, sense tancar la frase, la represa del discurs s'inicia amb minúscula inicial: *No em vaig atrevir a dir res... en aquella situació tan tensa.* (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA § 13.2.1.)

10.3. LA FUNCIÓ DISTINTIVA

Les majúscules amb *funció distintiva* singularitzen una paraula per la seua pròpia naturalesa. S'escriuen amb la inicial en majúscula els casos següents:

a) Els noms propis de persona, divinitats, llinatges, dinasties, malnoms, renoms, sobrenoms, pseudònims, etc.:

*Constantí Llombart
Voro
Jehovà
els Peris
Alfons el Magnànim
el Palleter*

OBSERVACIÓ: S'escriuen en minúscula alguns noms propis que s'han lexicalitzat: *un adonis, un casanova, un judes*, etc.

b) Els noms propis d'animals i plantes singularitzats:

*la mona Xita
el gos Milú*

c) Els noms propis d'objectes singularitzats i de vehicles (trens, naus, aeronaus, etc.):

*l'Excalibur
l'Orient Express
el Sputnik*

d) Les marques de productes i denominacions oficials d'origen:

*un Renault
vi de Requena-Utiel
torró de Xixona*

OBSERVACIÓ: Les denominacions genèriques que procedixen de noms propis (topònims, marques, noms de descobridors o inventors) s'escriuen en minúscula: *un 'rioja' excel·lent, un 'jeep', la freqüència en hertzs.*

e) Els noms d'institucions, organismes, entitats, empreses, establiments i òrgans de gestió:

*la Conselleria de Presidència
el Teatre Principal
l'Hotel Túria
la Junta Qualificadora de Coneixements del València*

f) Les festivitats i celebracions populars:

*la nit de Sant Joan
el Nou d'Octubre
el dia de Cap d'Any
les festes de Nadal*

g) Els fets històrics singulars:

*la Revolució Francesa
la Guerra dels Trenta Anys
la Setmana Tràgica
el Maig del 68*

h) Els planetes, constel·lacions i estrelles:

*la Terra
l'Óssa Major
la Lluna
el Sol*

OBSERVACIÓ: Les paraules *terra, sol i lluna* s'escriuen en minúscula en els contextos que no són propis de l'astronomia: *Defén la terra. La destrucció de la terra. Fa un sol de justícia. Li agrada fotografiar postes de sol. Encara que estiga núvol, sempre porta ulleres de sol. Hem sopat a la llum de la lluna. Hui hi ha lluna plena. Han tornat de la lluna de mel.*

i) Els noms de monuments i edificis singulars:

el Palau de la Música
l'Almodí
la Sala dels Espills
la Casa de la Beneficència

j) Els topònims, corònims i altres denominacions geopolítiques:

l'Alcúdia
la Safor
el País Basc
la Costa Blanca
el Pròxim Orient
el Tercer Món

OBSERVACIÓ: Els articles, les preposicions i les conjuncions que formen part dels topònims i corònims valencians o valencianitzats s'escriuen en minúscula: *Bonrepòs i Mirambell, la Font d'en Carròs, l'Eliana, el Caire, la Manxa*. Les denominacions genèriques que, a vegades, acompanyen els noms geogràfics també s'escriuen en minúscula, excepte si estes denominacions han passat a formar part del mateix topònim: *el carrer Ample, la plaça de l'Arc, el passeig de la Petxina, el barri d'Orriols, la serra de Mariola, el mar Mediterrani* (però *la Vall d'Albaida, la Font Roja*). Els articles dels topònims no valencians ni valencianitzats, en canvi, porten la inicial en majúscula: *O Grove, Las Hurdes, La Spezia, Le Havre, Los Angeles*.

k) Les formes protocol·làries de tractament:

el Molt Honorable Senyor President de la Generalitat
l'Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector

OBSERVACIÓ: La designació estricta dels càrrecs s'escriu en minúscula: *la presidenta de les Corts, el degà de la Facultat de Filologia*.

l) Els plans d'estudi, assignatures i titulacions:

ha cursat estudis d'Ensenyança Secundària Obligatòria
fa classes de Física Quàntica
és llicenciat en Història Contemporània

m) Els títols de llibres, obres teatrals, musicals, cinematogràfiques i d'arts plàstiques:

el Decameró
la Pietat
l'Oda a l'alegria

n) Les lleis, codis jurídics i altres disposicions legals:

la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià
el Codi Penal
la Resolució 10/2002

o) Les entitats abstractes instituïdes oficialment, impostos, etc.:

ha sigut declarat Bé d'Interés Cultural és Monument Històric Nacional
el Parc Natural de la Serra d'Espadà
l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques

p) Els noms de congressos, seminaris, certàmens, etc.:

I Congrés d'Història i Filologia de la Plana
XLII Jocs Florals de la Vila d'Alberic
I Simposi de Professors de Valencià
III Certamen de Bandes de Música

11. ELS TIPUS DE LLETRA

11.1. LA REDONA

La *lletra redona* (també anomenada *romana*) es caracteritza perquè l'ast de la lletra és perpendicular a la línia. Normalment, s'utilitza com a base de la composició de textos. Però, en el cas que el text estiga compost en lletra cursiva les funcions pròpies d'eixe tipus de lletra se solen assignar a la redona o a les cometes simples:

Ha publicat un article en la revista Saó.
Ha publicat un article en la revista 'Saó'.

OBSERVACIÓ: Cal tindre en compte que s'escriuen en redona:

- a) Els noms de marques comercials: Philips, Cola-cao.
- b) Els noms d'establiments comercials o d'oci: Pans&Company, Mercadona.
- c) Els noms propis de persona o personatge de ficció: Carmesina, Pumbi, Nelo Bacora.

11.2. LA CURSIVA

La *lletra cursiva* (també anomenada *itàlica* o *bastarda*) té els traços inclinats cap a la dreta, ja que tendix a imitar les formes de la lletra manuscrita. S'utilitza fonamentalment amb una funció diacrítica, bé per a citar (és a dir, per a indicar que les paraules escrites en cursiva es corresponen fidelment amb un altre text) o bé per a emfatitzar alguna lletra, paraula o fragment dins del text. Així, de manera específica, s'escriuen en cursiva:

- a) Els títols de llibres, diaris, revistes i altres publicacions periòdiques:

Martí Domínguez va publicar la novel·la
Els horts l'any 1972.

Té la col·lecció sencera de la revista *Gorg*.

OBSERVACIÓ: Si el títol d'un llibre inclou alhora el títol d'un altre llibre, no cal marcar-lo d'una manera especial, si bé pot acotar-se entre cometes simples:

El llibre *Algunes consideracions per a l'anàlisi estilística de Tirant lo Blanc* va rebre el XXXII Premi Senyera.

O bé:

El llibre *Algunes consideracions per a l'anàlisi estilística de 'Tirant lo Blanc'* va rebre el XXXII Premi Senyera.

- b) Els títols d'obres pictòriques, escultòriques, musicals, etc.:

XLVII

Una de les obres més conegudes de Sorolla és *I encara diuen que el peix és car*.

L'obra *Cosmos 62* de l'escultor Andreu Alfaro està en una platja prop del Penyal d'Ifac.

c) Els títols de pel·lícules, obres de teatre i programes de ràdio i televisió:

La pel·lícula *Gràcies per la propina* està ambientada a València.

El programa *Colp d'ull* ha rebut el Premi de la Crítica.

d) Els noms propis de naus, aeronaus, satèl·lits, ferrocarrils, etc.:

Ahir va salpar la corbeta *Diana* del port d'Alacant.

L'avió *Ciutat de València* fa diàriament el trajecte València-Barcelona.

OBSERVACIÓ: Els noms de sèries o models s'escriuen en redona:

Va viatjar en un Boeing 707 de Madrid a Nova York.

e) Les paraules o expressions utilitzades amb valor metalingüístic:

El verb *caldre* és impersonal.

Cal distingir entre el significat de les paraules *reg* i *rec*.

f) Els pseudònims, sobrenoms, renoms i àlies, quan acompanyen el nom propi de la persona:

Joan Navarro, *l'Encobert*, va ser ajusticiat a Burjassot l'any 1522.

Josep Martínez Ruiz, *Azorín*, va nèixer en la ciutat de Monòver.

OBSERVACIÓ: Quan s'esmenten sense acompanyar el nom propi, s'escriuen en redona:

Azorín va ser un dels principals representants de l'anomenada Generació del 98.

g) Les paraules o expressions escrites expressament de forma incorrecta:

El va detindre un *monocipal*.

No parava de dir que s'havia marejat pel *roido* infernal que produïa aquella màquina.

h) Les paraules o expressions procedents d'altres llengües sense adaptar gràficament:

Li agrada molt la música *country*.

Ha posat una *boutique* en la plaça Major. Fou nomenat Doctor *Honoris Causa* per la Universitat d'Alacant.

OBSERVACIÓ: Quan els estrangerismes s'adapten gràficament, passen a escriure's en redona: Van celebrar un míting a Alzira.

i) Les paraules o expressions a les quals es vol conferir un sentit específic dins del text:

Quan parla d'*ells*, no pot dissimular el seu menyspreu.

També *dormir* és *pensar*.

OBSERVACIÓ: Amb eixa mateixa funció, també és molt habitual l'ús de les cometes: També "dormir" és "pensar".

j) Les acotacions en les obres de teatre i instruccions de guions cinematogràfics:

AGUSTÍ (*refusant el vi*): ¡El cos és meu!

HUGO: No ho sé. (*Pausa*.) Quan la toca té un aspecte autèntic.

11.3. LA VERSALETA

La *lletra versaleta* presenta els caràcters propis de les majúscules però amb una alçària igual, o lleugerament superior, a les minúscules. El seu ús sol reservar-se per als casos següents:

a) Les xifres romanes quan acompanyen una paraula que s'escriu en minúscula, com ara segles, mil·lenis, volums, toms, etc.:

Es tracta d'un ús que data del segle XVIII. Apareix referenciat en el volum III de les seues obres completes.

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen en majúscula si acompanyen una paraula escrita amb majúscula inicial: *Pius V*.

b) Els ètims de les paraules:

La paraula càtedra i la paraula cadira deriven del mateix ètim llatí: CATHEDRA.

Segons Coromines, la paraula rodeno deriva del gòtic RAUDAN.

c) Els cognoms dels autors, amb majúscula inicial, en les notes a peu de pàgina, bibliografies, índexs onomàstics, etc.:

SIMEON RIERA, J. Daniel: *El mite d'Àfrica*,
Universitat de València, València, 2002.
CASP, Xavier: *Aires de cançó*, Barcelona,
1950.

d) Els noms de personatges en obres de teatre
i guions cinematogràfics:

SAVONAROLA: El poble tallarà de soca-rel
tanta malignitat.

CÈSAR: Roma m'aclama com un nou
Juli Cèsar.

11.4. LA NEGRETA

La *lletra negreta* es diu així perquè té el traç més gruixut que les altres lletres de la mateixa família. Pot ser tant redona com cursiva, i s'utilitza per a destacar i facilitar la localització d'una determinada paraula o expressió, especialment en els títols de capítols, apartats i paràgrafs; en les entrades i les locucions de diccionaris i enciclopèdies; sovint també per a destacar els noms propis en certes notícies de premsa, etc.:

1. Les activitats del sector primari

En la segona mitat del segle xx, l'activitat agrària va passar d'una agricultura tradicional, que ocupava mà d'obra abundant, a una **agricultura evolucionada o de mercat**.

síndrome PAT. 1. *f.* Conjunt de símptomes i signes que definixen clínicament una malaltia. 2. *a. f.* Agrupament de símptomes amb personalitat clínica acusada descrit per un determinat autor. **b. síndrome angiospasmòdica** (o **de Hirtz**) Conjunt d'accidents determinats per l'espasme dels vasos sanguinis dels membres, de les vísceres o d'una regió més o menys limitada. **c. síndrome d'abstinència** Conjunt d'alteracions psíquiques i físiques produïdes per la cessació del consum habitual de qualsevol tipus de droga.

12. LES ABREVIACIONS

Les *abreviacions* són paraules o sintagmes representats amb menys lletres de les que els corresponen. Segons el tipus de representació, es distingeix entre *abreviatures*, *símbols* i *sigles*.

12.1. LES ABREVIATURES

Les *abreviatures* són representacions gràfiques d'una paraula o d'un grup per mitjà d'alguna de les seues lletres. Es poden formar per truncament (o suspensió) i per contracció. Les abreviatures per truncament són aquelles en què se suprimeix la part final de la paraula: *geografia* → *geogr.* Les abreviatures per contracció són aquelles que conserven part del principi i del final de la paraula: *nombre* → *nre.* Les abreviatures presenten les característiques següents:

a) Acaben amb un punt o bé amb una barra al final:

av. → *avinguda*
c/ → *carrer*

OBSERVACIÓ: Algunes abreviatures compostes poden portar una barra al mig: *c/c* (*compte corrent*), *r/n* (*referència nostra*). No s'ha de confondre esta barra amb la barra indicadora de divisió, que manté el punt abreviatu: *pta./kg* (*pessetes per quilo*).

b) S'escriuen en minúscula, excepte en el cas que representen tractaments de persona o que estiguen a començament de paràgraf o després de punt:

cap. → *capítol*
tel. → *telèfon*
Sr. → *senyor*
Dra. → *doctora*

c) Poden tindre variació de gènere i nombre en correspondència amb el gènere i el nombre de la paraula que representen:

Il·lma. → *il·lustrísima*
fres. → *factures*

OBSERVACIÓ: Les abreviatures constituïdes per una sola lletra poden formar el plural afegint una *s* o duplicant la lletra: *pàgines* → *ps.* o *pp.*, *folis* → *fs.* o *ff.* Les abreviatures formades per suspensió (és a dir, aquelles en què s'omet la part final de la paraula) poden formar el plural afegint la marca de plural corresponent o bé mantindre's invariables: *pàgines* → *pàgs. 47-54.* o bé *pàg. 47-54.*

d) Es lligen com si la paraula abreviada estiguera escrita amb totes les lletres del nom:

etc. → *etcètera*
p. o. → *per orde*

e) Les abreviatures de paraules o expressions estrangeres s'escriuen en cursiva, igual que les paraules o expressions representades:

loc. cit. → *loco citato*
s. v. → *sub voce*

f) Els numerals ordinals poden representar-se amb l'última lletra del nom al costat de la xifra, seguida o no de punt, o bé amb l'última lletra volada, precedida o no de punt:

1r, 1r. o 1.^r, 1^r → *primer*
4a, 4a. o 4.^a4^a → *quarta*

OBSERVACIÓ: Les formes de plural s'indiquen amb les dos últimes lletres: *4ts, 4ts. o 4.^{ts}, 4.^{ts} (quarts)*; *9es, 9es. o 9.es, 9.es (novenes)*.

12.2. ELS SÍMBOLS

Els *símbols* són signes gràfics de caràcter científic o tècnic fixats per organismes oficials, generalment d'àmbit internacional, que representen una paraula o un grup de paraules amb les característiques següents:

a) S'escriuen en redona, no porten espais entremig, ni punts en posició medial o final i no presenten formes flexives de femení o plural:

km → *quilòmetre (o quilòmetre), quilòmetres*
min → *minut, minuts*
atm → *atmosfera, atmosferes*
ha → *hectàrea, hectàrees*

b) S'escriuen amb la inicial en majúscula els símbols corresponents a unitats de mesura que provenen d'un nom propi, elements químics, punts cardinals i els prefixos que representen els múltiples referits a grans magnituds:

kW → *quilowatt*
N → *nord*
Na → *sodi*
Mb → *Megabytes (10⁶ bytes)*

c) En certs casos, els símbols contenen barres entremig, lletres volades o altres signes específics:

km/h → *quilòmetres per hora*
Eⁿ → *energia potència*
% → *tant per cent*
€ → *euro*
ā → *arrova*

d) Els símbols es lligen com si el terme abreviat estiguera escrit amb totes les lletres del nom:

m → *metre*
g → *gram*
SE → *sud-est*
\$ → *dòlar*

12.3. LES SIGLES

Les sigles són formacions lèxiques constituïdes generalment per les inicials d'un conjunt de paraules, que s'utilitzen per a substituir la denominació que abreugen. Presenten les característiques següents:

a) S'escriuen en majúscula i no porten accent gràfic ni cap punt ni espai entre les lletres que les conformen:

IVAM → *Institut Valencià d'Art Modern*
ONU → *Organització per a les Nacions Unides*
DNI → *document nacional d'identitat*
PIB → *producte interior brut*

OBSERVACIÓ: Quan la sigla no està constituïda per la inicial de cada paraula de l'expressió representada, sinó per grups de lletres per a fer-la més fàcilment llegible, rep el nom d'*acrònim*, i en eixe cas es pot escriure o bé amb totes les lletres en majúscula, com les sigles pròpiament dites, o bé amb només la lletra inicial en majúscula: *IVAJ* o *Ivaj* (Institut Valencià de la Joventut).

b) El gènere i el nombre coincideix amb el gènere i el nombre de la primera paraula de l'expressió representada:

el KGB → *el Comitè de Seguretat de l'Estat (Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti)*

LI

la CIA → *l'Agència Central
d'Intelligència (Central
Intelligence Agency)*
els EUA → *els Estats Units d'Amèrica*

OBSERVACIÓ: En alguns casos, això no obstant, el gènere o el nombre de la sigla vénen determinats per un nom genèric subjacent: *la IBM* (International Business Machines, és a dir, l'[empresa] Internacional de Màquines d'Oficina).

c) No admeten cap marca de plural:

les TAC → i no *les TACS* o *les TAC's*
(*tomografies axials
computades*)
els PC → i no *els PCS* o *els PC's*
(*ordinadors personals*)

OBSERVACIÓ: En certs casos en què s'ha produït una lexicalització d'una forma siglar, pot ser preferible escriure-la en minúscula i indicar la forma de plural amb la marca corresponent: *uns cedés* (i no *uns CD's*), *uns elepés* (i no *uns LP's*). I, en tot cas, quan representen conceptes en plural, s'han de llegir amb la marca pròpia del plural: *les ONG* [lezoenedʒés].

Si bé algunes sigles, ja consolidades per l'ús, s'han format duplicant les lletres per a indicar que representen paraules en plural, cal remarcar que es tracta d'un procediment poc recomanable:

JJOO → *Jocs Olímpics*
CCOO → *Comissions Obreres*

d) Es poden llegir com qualsevol altra paraula (cas en què reben el nom de *sil·làbiques*), o bé lletrejant-se (i, en eixe cas, s'anomenen *consonàntiques*):

UNESCO → [unésko] sigla sil·làbica
UGT → [udʒeté] sigla consonàntica

e) Com a norma general, no es tradueixen (independentment que es tradueixca o no el concepte que representen):

SPD → *Partit Socialdemòcrata
Alemany*
UNESCO → *United Nations Educational,
Scientific and Cultural
Organization*
NASA → *National Aeronautics and
Space Administration*
CAM → *Caja de Ahorros del
Mediterráneo*

Però en alguns casos concrets, com ara les sigles que representen els noms d'organismes internacionals o de conceptes, hi ha una certa tendència a traduir-les, que no es manifesta tampoc en termes absoluts:

OTAN → *Organització per al Tractat de
l'Atlàntic Nord (que alterna
amb NATO)*
FMI → *Fons Monetari Internacional
(que alterna amb IMF)*
ADN → *àcid desoxiribonucleic
(que alterna amb DNA)*

13. ELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació són signes ortogràfics convencionals que permeten organitzar el discurs, indicar l'entonació, aclarir el sentit del text i evitar ambigüitats.

13.1. POSICIÓ DELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació senzills (*coma, punt, punt i coma, dos punts i punts suspensius*) s'escriuen immediatament després de la paraula anterior i separats per un espai de la paraula posterior:

*Les paraules del metge foren contundents
repòs, tranquil·litat i bons aliments.
I a esperar, que el temps tot ho cura.*

Els signes de puntuació dobles (*guions, parèntesis, claudàtors i cometes*, i, opcionalment, els *signes d'interrogació i d'admiració*) s'escriuen immediatament davant i darrere del text que inclouen. Si es tracta del signe d'obertura, va precedit per un espai, i si es tracta del signe de tancament, va seguit per un espai o per un altre signe de puntuació (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.5):

*Les seues declaracions —i ara no voldria
entrar en polèmiques— contribuïxen ben
poc a crear un clima de concòrdia.*

*A Callosa d'en Sarrià (la Marina Alta) es
cultiven uns nispros excel·lents.*

*Ell precisament no és una persona molt
«diligent» en la seua faena.*

13.2. CONTACTE ENTRE SIGNES DE PUNTUACIÓ

13.2.1. Els punts suspensius i el punt de les abreviatures poden anar seguits de coma, punt i coma i dos punts:

*Males maneres, insults, amenaces...,
pareixia que tot estava permés.
Alguns noms propis poden esdevindre noms
comuns, quan passen a designar
una noció, una qualitat, etc., i en eixe cas
s'escriuen en minúscula.*

OBSERVACIÓ: Però en cap cas poden anar seguits de punt: *Disposaven de tot el material necessari per a iniciar l'ascensió: roba adequada, cordes, arnesos, etc. Amb tot, el mal oratge els va fer desistir de l'empresa.*

13.2.2. Els signes d'interrogació i d'admiració poden anar immediatament després del punt d'una abreviatura; davant d'una coma, d'un punt i coma i de dos punts, i també davant o darrere de punts suspensius i de signes d'incís:

*Ja treballes?, on?, des de quan?
Quan el veja, ja li diré jo...!
¿Pot justificar-se en algun cas la violència
—es pregunta molta gent—?*

OBSERVACIÓ: En canvi, no poden anar seguits de punt: *¿Qui no s'ha sentit com un estúpid rematat alguna vegada? Jo, he de confessar-ho, moltes vegades.*

13.2.3. Els signes de puntuació que representen el tancament dels incisos es mantenen quan entren en contacte amb els altres signes de puntuació. S'escriuen davant dels signes de pausa quan l'incís s'inicia en l'interior d'una frase:

La vila s'emplaça en l'entrada natural de la serra d'Espadà (1.030 metres), pròxima al riu Anna.

*Acabà la seua intervenció dient:
«encara crec en la força de les paraules»;
i tots els presents prorromperen
en aplaudiments.*

I, per contra, s'escriuen darrere dels signes de pausa quan l'incís inicia una frase:

*El cicle de conferències ha constituït un èxit de públic. (Per a més informació, consulte la pàgina web de l'associació.) Això demostra l'interés que desperten estos temes entre la població juvenil.
«És aquell de qui jo deia: El que ve després de mi m'ha passat davant, perquè ell ja existia abans que jo.»*

OBSERVACIÓ: El guió de tancament d'un incís pot ometre's quan entra en contacte amb un punt seguit o final: *El fill menut sempre havia tingut un gran predicament en el poble —si bé a mi sempre m'havia paregut un destarifat. Les coses van canviar arran d'aquell conflicte.*

13.3. ELS SIGNES DE PAUSA

13.3.1. La coma

13.3.1.1. La coma (,) representa una pausa breu en el discurs o una inflexió tonal, i s'usa en els casos següents:

a) Per a aïllar i remarcar un vocatiu:

*Isabel, escolta'm.
Mira, Josep, no pense repetir-t'ho.
Distingida senyora,*

b) Per a separar els elements d'una enumeració, ja siguin paraules o frases:

*Necessitem folis, llapis, bolígrafs, etc.
Arribà a casa, es canvià de roba, s'assentà còmodament i començà a llegir el diari.*

OBSERVACIÓ: No es posa coma quan els elements que integren l'enumeració estan units per les conjuncions *i*, *o* o *ni*: *El seu germà és alt, prim i ben plantat. La població no tenia ni aigua ni aliments.* No obstant això, quan els diferents membres d'una oració són independents entre si, s'utilitza la coma encara que vagen units per mitjà d'alguna conjunció: *Pensàvem que el que ens havia contat no era cert, i després comprovàrem que tot havia sigut tal com ell ens havia explicat.*

c) Per a separar incisos explicatius:

*El poble de Benaguasil, situat en la comarca del Camp de Túria, té actualment prop de 10.000 habitants.
El peix, que és molt bo per a la salut, ha de consumir-se fresc.*

OBSERVACIÓ: La presència o absència de comes determina la distinció entre les oracions relatives explicatives, que se separen amb comes de l'oració principal, i les oracions relatives especificatives, que no porten comes:

ORACIÓ EXPLICATIVA

Els espectadors, que estaven d'acord amb les paraules de l'entrevistat, manifestaren la seua opinió amb aplaudiments.

però

ORACIÓ ESPECIFICATIVA

Els espectadors que estaven d'acord amb les paraules de l'entrevistat manifestaren la seua opinió amb aplaudiments.

d) Per a indicar la presència d'una inflexió tonal, produïda generalment per la dislocació dels elements de l'oració:

*Esta novel·la, la vaig llegir fa molts anys.
No és pròpia de tu, esta actitud tan negativa.*

OBSERVACIÓ: L'ús de la coma per a marcar un element de l'oració desplaçat a l'esquerra és opcional quan l'element conté una informació coneguda a la qual fa referència la resta de l'oració: *A Maria, no li han dit res* o *A Maria no li han dit res*.

e) Per a separar les oracions subordinades adverbials i condicionals de l'oració principal, quan la pròtesi precedeix l'apòdosi:

*Quan arribàrem al teatre, la representació ja havia començat.
Si no t'agrada estudiar, és millor que et poses a treballar.*

OBSERVACIÓ: Esta coma pot ometre's segons la llargària i la complexitat de la frase: *Quan arribes avisa'm. Si vols vine.*

f) Per a marcar l'elisió del verb en una oració coordinada amb una altra de precedent:

*Una cosa és voler, i una altra, poder.
Els votaren que sí; nosaltres, que no.*

g) Per a separar de la resta de la frase una sèrie de conjuncions i locucions conjuntives, com ara: *no obstant això, tanmateix, per tant, és a dir, en fi, ara bé, en resum, tot i això, finalment, a més, així mateix, en efecte, etc.:*

*No ha estudiat gens i, no obstant això, ha aprovat tot el curs.
Estava molt vigilat. No sabem, per tant, com va aconseguir fugir de la presó.*

h) Per a separar oracions adversatives:

*L'autor del robatori no ha sigut ell, sinó el seu germà.
Volia vindre a l'excursió, però els pares no li han donat permís.*

OBSERVACIÓ: Esta coma pot ometre's segons la llargària i la complexitat de la frase: *No volia fer-ho però ho faré.*

i) Per a separar els constituents de les oracions nominals, característiques de sentències, dites i refranys, de títols d'obres i de titulars periodístics:

*Per l'agost, figues i most.
La violència en el futbol, a debat.*

j) Per a evitar confusions o ambigüitats:

Suposem que no vindrà, però si arriba, ella ho farà.

13.3.1.2. A banda dels usos relacionats amb l'entonació, la coma s'usa també en els casos següents:

a) En les expressions numèriques, per a separar les unitats enteres de les decimals:

*Té 6,5 metres de llarg.
M'ha costat 25,63 euros.*

b) En l'expressió sexagesimal de les hores, per a separar els segons de les fraccions de segon:

El rècord ha quedat establert en 10,19 segons.

c) En l'expressió de dates i adreces:

*Alacant, 20 d'agost del 2004
Sant Vicent, 22, 14a*

13.3.2. El punt i coma

El punt i coma (;) representa una pausa major que la de la coma i menor que la del punt. S'usa en els casos següents:

a) Per a separar grups d'elements en enumeracions llargues o complexes, sobretot quan ja contenen altres signes de puntuació (generalment comes):

*Hi assistiren la directora general, Sra. Melià;
el secretari de la Comissió, Sr. Martí,
i el primer vocal de la Comissió, Sr. Grau.*

OBSERVACIÓ: En estos casos, davant de les conjuncions *i*, *o* i *ni* no es posa punt i coma sinó coma.

b) Davant de les conjuncions i locucions adversatives (*no obstant això, però, tanmateix, etc.*) o concessives (*encara que, malgrat que, tot i que, etc.*), quan estos connectors unixen estructures que contenen comes internes:

*L'informe de la Comissió Tècnica és negatiu;
no obstant això, si s'esmenen
les deficiències detectades, hi ha
la possibilitat que es revise l'expedient.*

c) Per a separar frases completes estretament unides pel significat:

Morfològicament, els quantitius poden ser variables o invariables; dins dels variables n'hi ha que només tenen flexió de nombre i n'hi ha que presenten la flexió completa.

13.3.3. El punt

El punt (.) representa una pausa important en el discurs (més gran que la que indiquen la coma i el punt i coma). S'utilitza per a marcar el final d'una oració que té un sentit complet. Hi ha tres tipus de punts: el *punt i seguit*, el *punt i a part* i el *punt final*.

13.3.3.1. El punt i seguit s'utilitza per a separar oracions en què es tracta la mateixa idea, però que no estan enllaçades sintàcticament entre si. El punt i seguit no implica canvi de paràgraf, sinó que el text continua immediatament després d'este signe.

El viatge estigué ple d'incidències. La primera nit se'ns avarià el cotxe i haguérem de caminar durant una hora per a trobar un lloc habitat.

13.3.3.2. El punt i a part assenyala una pausa més llarga que la del punt i seguit, i s'utilitza per a separar paràgrafs que expressen idees diferents sobre un mateix tema. Després d'este signe hi ha sempre un canvi de paràgraf.

De les imatges del paisatge de Mart preses per la sonda Pathfinder, els científics han obtingut proves considerades definitives que el planeta va sofrir en algun moment unes inundacions catastròfiques.

Les primeres anàlisis de les dades que ha enviat el robot tot terreny Sojourner sobre la composició del sòl marcià indiquen que «es troba verdaderament a Mart», va assenyalar Rudolf Rieder, el científic alemany encarregat d'esta part de la missió.

13.3.3.3. El punt final assenyala l'acabament d'un text.

13.3.3.4. A banda dels usos relacionats amb l'entonació, el punt s'utilitza en els casos següents:

a) Després de les abreviatures:

La representació abreviada dels dies de la setmana és: dl., dm., dc., dj., dv., ds. i dg.

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitza, a vegades, la barra (/): *C/, c/c*, etc.

b) Per a separar els milers en totes aquelles xifres que es lligen habitualment com a quantitats senceres:

L'import total de les millores projectades és de 72.000 euros.

c) En la reducció de les dates a xifres, el punt separa el dia, el mes i l'any:

El 25 d'agost del 2002 (25.08.02).

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitzen el guionet (-) i la barra (/): *25-08-02* o *25/08/02*.

d) En l'expressió sexagesimal de les hores, el punt separa les hores i els minuts:

El vol arriba a les 8.30 hores.

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitzen els dos punts: *El vol arriba a les 8:30 hores.*

13.3.4. Els dos punts

Els dos punts (:) s'usen en els casos següents:

a) Per a introduir enumeracions o sèries que poden anar disposades en línia contínua o en columna:

En esta conferència intervindran diversos països europeus: Itàlia, Suïssa, França, etc.

b) Per a introduir exemples, especialment quan van precedits d'expressions com *per exemple*, *com ara*, *següents*, etc.:

Dins d'este grup s'inclouen les locucions conjuntives següents: abans que, així que, de seguida que, després que, des que, fins que, sempre que, tan bon punt, etc.

c) Per a introduir explicacions, proves, causes, conseqüències, conclusions, etc.:

Segons el Codi Civil, este testament no té validesa: cal demanar-ne l'anul·lació.

d) Per a introduir l'estil directe o les citacions textuais:

Quant al pacte social, el ministre va dir: «A pesar de les discrepàncies que hi ha entre els diversos sectors afectats, arribar a un acord és hui una necessitat».

e) Després de les paraules *expose*, *demane*, *certifique*, etc., en els documents administratius:

SOL·LICITE: Que em siga concedida l'ajuda demanada.

f) Per a indicar la divisió aritmètica entre dos quantitats:

240:12

13.3.5. Els punts suspensius

Els punts suspensius (...) van immediatament després del caràcter precedent, i els segueix un espai en blanc (excepte quan van seguits de coma, parèntesis, claudàtors o cometes).

S'usen en els casos següents:

a) Per a deixar una frase voluntàriament inacabada:

Professors, pares, alumnes... Tots estaven d'acord amb la solució proposada.

b) Per a expressar una interrupció del discurs que indica sorpresa o dubte:

Diuen que acabaran les obres esta setmana..., ¡i van començar ahir!

c) Per a indicar, entre claudàtors, l'omissió d'una part de text en una citació textual:

La disposició transitòria primera de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià estableix que «L'ús i ensenyament del valencià regulats en esta llei [...] hauran de realitzar-se en un termini de tres anys».

13.4. ELS SIGNES D'ENTONACIÓ

Els principals signes d'entonació són els d'interrogació {¿?} i els d'admiració {¡!}. Poden utilitzar-se o bé exclusivament al final del període, o bé al començament i al final, especialment en el cas que pugua generar-se alguna ambigüïtat.

13.4.1. Els signes d'interrogació

Els signes d'interrogació s'utilitzen per a delimitar enunciats interrogatius directes:

*Quants dies falten per a les vacances?
Però, ¿es pot saber on t'havies ficat? T'hem estat buscant tota la vesprada.*

13.4.2. Els signes d'exclamació

Els signes d'exclamació s'utilitzen per a delimitar enunciats exclamatius directes o

associats a interjeccions i onomatopeies:

*¡Vés-te'n ara mateix d'esta casa!
Oh! Quina sorpresa!*

13.5. ELS INCISOS

13.5.1. Els guions

El guió (—) s'utilitza en els casos següents:

a) Per a delimitar un incís, i en este cas s'escriu immediatament davant de la primera paraula de l'incís i immediatament darrere de l'última (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.2.3):

La falta de primeres matèries —un dels principals problemes de la nostra economia— ha determinat que la indústria no haja prosperat tant com hauria sigut desitjable.

Com que estava fart d'esperar, me'n vaig anar —i no cal que t'explique de quin humor—.

b) Per a marcar l'inici del parlament d'un personatge en un diàleg:

*—Bon dia, és vosté Joan Peris?
—Efectivament, sóc jo. Què volia?*

13.5.2. Els parèntesis

Els parèntesis () s'usen en els casos següents:

a) Per a intercalar en una frase informacions complementàries, aclariments breus, referències, dades secundàries, etc.:

*La LOGSE (Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu) pretén racionalitzar el sistema educatiu.
El pressupost d'enguany (un milió d'euros) resulta insuficient per a dur a terme totes les millores que s'havien projectat.
Decret 117/1991, de 26 de juny, del Consell de la Generalitat Valenciana, pel qual s'aprova el barem general d'aplicació als concursos de mèrits per a la provisió de llocs de treball (DOGV núm. 1.577, de 2 de juliol de 1991).*

OBSERVACIÓ: Quan un parèntesi final coincidix amb coma, punt i coma o dos punts, estos signes de puntuació han d'anar com a norma fora i immediatament darrere del parèntesi: *Esta qüestió va ser tractada en l'últim Ple (07-11-02), i*

aprovada per majoria absoluta.

b) Per a introduir una lletra d'orde en una enumeració:

La Comissió Assessoradora tindrà com a finalitat assessorar i formular propostes sobre totes aquelles qüestions que afecten el projecte del Centre d'Alt Rendiment, i en especial:

- a) les instal·lacions esportives del Centre que permeten l'exercici de l'esport d'alt nivell i de competició;*
- b) els requisits relatius a la prestació de servicis de suport a l'esportista;*
- c) les instal·lacions referents a residència i centre d'ensenyança.*

OBSERVACIÓ: En este cas, s'usa només el parèntesi de tancament, que s'escriu immediatament després de la corresponent lletra d'orde. Amb esta mateixa funció, també s'utilitzen altres signes, com ara el guionet (-), el redolí (•), etc.

c) En les acotacions teatrals:

JÚLIA (*mentres agafa el xiquet del bressol*):
La mare ja m'ho ha dit.

13.5.3. Els claudàtors

Els claudàtors ([]) s'usen en els casos següents:

a) Per a indicar l'omissió de text dins d'una citació textual. En este cas contenen uns punts suspensius:

«Si es considera que l'ocultació de la dona davall d'una referència masculinitzant és un fet inacceptable, l'única alternativa eficaç seria recórrer a allò que s'ha anomenat enginyeria lingüística [...], només així es podria aconseguir que tots els noms aplicables a persones pogueren ser utilitzats en qualsevol context sense amagar la dona.»

b) Per a introduir algun aclariment, especialment quan una citació queda incompleta fora del seu context:

«Nosaltres [els valencians] som mediterranis i, en general, estem orgullosos de ser-ho.»

c) Per a posar entre parèntesis un text que ja conté algun parèntesi:

Es pronuncien amb o oberta les paraules acabades en -ot i -ota, com ara: clot, devot, pot; cabota, pilota, quota [excepcions: bot, nebot; bota [calçat], bóta [recipient per al vi] i jota].

d) I, finalment, s'utilitzen també per a emmarcar transcripcions fonètiques:

En algunes comarques valencianes, és habitual l'emudiment de la r de final de paraula: corredor [koreðó].

13.5.4. Les cometes

Les cometes poden ser dobles, i en este cas poden ser baixes (« ») o altes (" "), o simples (‘ ’).

13.5.4.1. Les cometes dobles s'utilitzen en els casos següents:

a) En les citacions textuais i per a marcar l'estil directe:

Segons l'investigador entrevistat, «Els estudis sobre el genoma humà representen el projecte científic més important del segle XXI».
I li va dir: "No cal que vingues més".

OBSERVACIÓ: En el cas que s'haja de posar entre cometes alguna paraula o expressió dins d'un text que ja està entre cometes, s'usen les cometes altes si prèviament s'han utilitzat les baixes, o les simples si s'han utilitzat les altes:

L'orador finalitzà el seu discurs amb estes paraules: «Este tema podria donar lloc a una altra conferència, que potser podríem titular "Les oportunitats comercials de la Xarxa"».

O bé:

L'orador finalitzà el seu discurs amb estes paraules: "Este tema podria donar lloc a una altra conferència, que potser podríem titular "Les oportunitats comercials de la Xarxa"».

b) En els títols de conferències, comunicacions, ponències i discursos:

El títol de la conferència serà «Les noves tecnologies i el medi ambient».

c) En els títols dels capítols o parts d'un llibre:

El capítol segon té com a títol «Qüestions de nomenclatura».

d) En els títols d'articles en diaris i revistes:

*És una referència de l'article
«Tribus urbanes».*

13.5.4.2. Les cometes simples s'usen en els casos següents:

a) Per a emmarcar el significat d'una paraula o d'una expressió:

*La paraula segur és un adjectiu que significa
'exempt de risc'.*

b) En els titulars periodístics, per a acotar una paraula o expressió que dins del text s'escriu en cursiva:

L'adéu a l'apartheid'

13.6. ALTRES SIGNES GRÀFICS

13.6.1. L'asterisc

L'asterisc (*) s'usa en els casos següents:

a) Com a signe de crida de nota al marge o a peu de pàgina dins d'un text. En este cas, s'escriu darrere de la paraula o de les paraules sobre les quals es dona informació:

*És incorrecte l'ús de la preposició amb
davant d'un infinitiu.**

OBSERVACIÓ: A vegades, estos asteriscs es tanquen entre parèntesis (*), i se'n poden escriure dos o més en crides successives dins d'una mateixa pàgina.

b) En obres lingüístiques, per a indicar que la paraula o grup de paraules marcades amb este signe són agramaticals. En este cas, l'asterisc se situa davant de la paraula o de l'expressió en qüestió:

*L'expressió *sempre i quan és un calc
del castellà.*

13.6.2. La barra inclinada

La barra inclinada (/) s'usa en els casos següents:

a) Per a indicar una segona forma d'una paraula o d'un grup de paraules:

*Senyor/senyora
l'interessat / la interessada*

b) Per a indicar oposició o alternança de

paraules, expressions, etc.:

*Les relacions nord/sud
Les grafies s/ss*

c) En algunes abreviatures i combinacions de símbols:

*c/c (compte corrent)
km/h (quilòmetres per hora)*

OBSERVACIÓ: En el cas que l'abreviatura porte barra inclinada, se suprimeix el punt: *L'abreviatura de carrer és C/ o C.* (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.3.3.4.a).

d) Per a separar el número d'orde de l'any de promulgació o de legislatura en alguns texts normatius:

*Reial Decret 1433/1979, de 8 de juny,
de Radiodifusió.
Llei 4/1988, d'Hisenda Pública Valenciana.*

e) Per a indicar fracció o divisió (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.3.4.f):

*L'arrova és una mesura de pes equivalent
a ¼ de quintar.*

f) Per a indicar cada canvi de vers, en l'escriptura de versos en línia:

*Vora el barranc dels Algadins / hi ha uns
tarongers de tan dolç flaire, / que per omplir
d'aroma l'aire / no té lo món millors jardins.
(Teodor Llorente)*

13.6.3. El signe de paràgraf

El signe de paràgraf (§) s'utilitza, seguit d'un número, per a indicar divisions internes dins dels capítols d'un llibre:

Vegeu § 3.3.1 sobre el punt i seguit.

